

Ingenting blev som förr

BÖCKER

Christoffer H. Ericsson: Överste i avsked. En roman från ofärds-tider. Oy Litorale Ab 1998. 250 sidor.

För drygt ett halvsekel sedan hörde **Christoffer H. Ericsson** till de uppmärksammade finlandssvenska prosaisterna.

Han mutade in vind och hav som sin litterära miljö i böcker som "Vindslitet" (1942), "Örlogsmän" (1943) och "Okänt hav" (1945), på sin tid verkliga bästsäljare. Fortfarande ser man dem ibland på antikvariatens hyllor.

Senare gjorde Ericsson akademisk karriär med klassisk arkeologi och antikens konst som specialområden vid sidan av den maritima historien. Men i flera spirituella essäsamlingar har han också ägnat sig åt ett friare berättande med självbiografisk grundton. Och till det rent skönlitterära återvänder han nu i den stort upplagda romanen "**Överste i avsked**", där hans egna släkttraditioner återspeglas i en fiktiv form.

Gammaldags

Det är i flera avseenden en mycket finlandssvensk bok; man kunde tala om en gammaldags episodroman av renodlat borgerlig typ. Rötterna finns snarare hos flänörgenerationen än hos senare mera experimenterande prosaister. Handlingen tilldrar sig främst på 1910-talet och texten med sitt aningen omständliga språk

Leif Weckström

Litterär comeback. Efter en paus på 50 år återkommer professor Christoffer H. Ericsson, 78, till skönlitteraturen med romanen "Överste i avsked".

kunde lika bra ha skrivits just under den perioden.

Romanen startar dessutom så finlandssvenskt man kan begära: på en glasveranda en bit utanför Helsingfors sommaren 1916. Här sitter överstelöjtnant Eugen Grape tryggt förskansad i släktens jättelika sommarvilla. Men han känner sig inte alls tillfreds. Ute i Europa pågår det vanvettiga världskriget för tredje året, i det ryska riket jäser det. En hel världsordning håller på att falla samman och ingen kan säga vilket öde som ska bli Finlands.

Grape är en klugen person med dubbla lojaliteter. Han hör till de många finlandssvenskar som tjänstgjort i ryska armén. En lycklig tid var han adjutant i den kejsarliga familjen, han har förstås svurit trohetsed till

tsaren. Det gamla Ryssland som inkluderar storfurstendömet Finland är hans egentliga fosterland. Efter att ha lämnat det militära leder han nu det stora släktföretag han gifte in sig i. Som änklings lever han tillsammans med två döttrar och en rikssvensk husföreståndarinna, som snart blir hans förtröna. Han är en respekterad patriot och industriman som får allt svårare att känna sig hemma i den nya tidens värld.

Skatudden

I romanen gestaltas ett välkänt historiskt skeende med tonviken på Rysslands sammanbrott, Finlands självständighetsförklaring 1917 och inbördeskriget 1918. Miljön är för det mesta Helsingfors med Eugen Grapes pampiga våning på

Skatudden som själva berättelsens nav. Från fönstren kan han se hur den ryska flottan övertas av revolutionärerna och hur tyska fartyg seglar in i hamnen.

Går han upp till Uspenskijkatredalen kan han följa med hur krigshändelserna utvecklas i stadskärnan, där de röda under en dramatisk tid har herraväldet.

Han observerar utan att känna sig riktigt delaktig. För revoltens män, inte minst de röda landsmännen, kan han bara känna förakt. Men han har till en början inte heller mycket till övers för jägarrörelsen med dess tyska kontakter. Att hans brorson ansluter sig till jägarna har han svårt att acceptera.

Romanen byggs helt och hållet upp på överstens villkor. Det som sker kommenteras ur hans klassbundna synvinkel; det är officeren och industriledaren som delar ut domar utan en tanke på försoning. Den här subjektiva stilen fordrar nog att läsaren har en viss historisk kringssyn; man måste kunna läsa mellan raderna för att få en mera balanserad bild av det som sker. Inbördeskrigets trauma är mera komplicerat än denna kategoriska uppdelning i goda och onda, något som sentida historie-skrivare med **Heikki Ylikangas** i spetsen understrukt.

Men själva tidsskildringen har betydande kvaliteter. Sin styrka har Christoffer H. Ericsson framför allt i återgivning av nästan fotografiskt

fixerade Helsingforsmiljöer. Som **Benedict Zilliacus** påpekar i sin baksidestext vimlar det formligen av tidstroga detaljer i romanen. Och till de betydelsefulla mötesplatserna hör inte minst Hotell Kämp, en central för den krigstida nyhetsförmedlingen och därmed också för underrättelsetjänsten.

Mot alla odds

För Finland slutar allt väl, mot alla odds. Men översten sörjer den ryska kulturtradition som gått i graven, trots att han inser att kejsarmakten i hög grad byggde på förtryck.

Den sorgen delade han med många finländska salongsoficerare, bland dem den forne ryske generalen **Gustaf Mannerheim**. Men i en ny tid som fordrade realpolitiskt samarbete med de sovjetiska makt-havarna var sentimentala minnen ingenting att bygga på. Och för det svenska språket – som totalt dominerade inom det högre borgerskapet i storfurstendömet – väntar svåra tider.

Med "Överste i avsked" ger Christoffer H. Ericsson sin hyllning till ett livsmönster som var dömt att utplånas, ett kulturarv som ohjälpligt förintades när nivelleringen gjorde entré.

Och hur gick det med glasverandan, där översten så gärna mediterade?

Marken såldes, villan revs och på dess plats byggdes själösa radhus.

GUSTAF WIDÉN